

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Samhällskunskap

Vad innebär yrkesstatus?

*Fem gymnasielärares upplevelser av lärares
yrkesstatus*

Examensarbete i Samhällskunskap

HT14

Anders Hultberg

Handledare: Stefan Schedin

Uppsatsens längd i antal ord: 7967

Interdisciplinär

ABSTRACT

Titel: Vad innebär yrkesstatus? - Fem gymnasielärares upplevelser av lärares yrkesstatus

Författare: Anders Hultberg

Kurs: Examensarbete i samhällskunskap

Omfattning: 15 högskolepoäng

Termin: HT14

Handledare: Stefan Schedin

Bakgrund: Dagens skola är ett ämne som ofta debatteras, och det finns olika förslag och åtgärder för att lösa den påstådda krisen som den svenska skolan drabbats av. En röst som saknas i debatten är lärarnas. Jag har därför valt att i denna studie intervjua lärare för att se hur just lärare upplever begreppet yrkesstatus.

Syfte: Studien syftar till att undersöka hur lärare definierar yrkesstatus, vilka konsekvenser en ökad eller minskad yrkesstatus har på dessa upplevelser samt hur lärarna upplever att politiska förändringar påverkar deras yrkesstatus.

Metod: Jag har med hjälp av intervju gjort en kvalitativ undersökning för att på så sätt på gå djupet när jag pratar med lärarna för att få fram deras egna upplevelser. Materialerat har sedan tematiserats utifrån tre kategorier för att skapa en genomgående röd tråd.

Resultat: Undersökningen kom fram till, i samstämmighet med forskningen, att lön och utbildning spelar stor roll för den förvärvade yrkesstatusen. Samhällets syn på lärares bestämmer yrkets tillskrivna status medan vilka kunskaper och arbetsuppgifter som läraryrket besitter och utför spelar roll i relationen professionallisering och yrkesstatus.

Sökord: yrkesstatus, läraryrket, profession, professionalisering

- 1 Inledning
- 2 Litteratur
 - 2.1 Statusbegreppet
 - 2.1.1 Yrkesstatus
 - 2.2 Forskning om status
 - 2.3 Tillskriven status
 - 2.4 Förvärvad status
 - 2.5 Status som professionalisering
 - 2.6 Sammanfattning teoretiskt ramverk
- 3 Syfte och frågeställning
- 4. Metod
 - 4.1 Genomförande
 - 4.1.1 Urval
 - 4.1.2 Bearbetning
 - 4.2 Metoddiskussion
 - 4.3 Etiska aspekter
- 5 Resultat
 - 5.1 Definition
 - 5.1.1 Utbildning
 - 5.1.2 Lön
 - 5.1.3 Arbetsuppgifter
 - 5.1.4 Attityd
 - 5.2 Konsekvenser
 - 5.2.1 Ökad status
 - 5.2.2 Minskad status
 - 5.3 Förändringar
 - 5.3.1 Legitimation/Karriär
 - 5.3.2 Kommunalisering/Fria skolvalet
 - 5.3.3 Arbetsuppgifter/Administration
- 6 Analys
 - 6.1 Definition
 - 6.2 Konsekvenser
 - 6.3 Förändringar
- 7 Slutsatser
 - 7.1 Definition
 - 7.2 Konsekvenser
 - 7.3 Förändringar
 - 7.4 Förslag på vidare forskning
- Referenslista
- Bilagor

1 Inledning

Både innan och efter riksdagsvalet 2014 var skola och utbildning en debatterad fråga. Debatten tog avstamp i de rapporter som kommit från OECD år 2009 och 2012 (OECD, 2012, 2009). Där har Sveriges skolresultat dalat jämfört med andra OECD-länder. Den svenska skolan var enligt dessa rapporter på nedgång och något behöver göras för att vända trenden och göra Sverige till en kunskapsnation att räkna med. Staten genomförde en utredning (SOU 2008:52) kort efter att Alliansen tog regeringsmakten 2006. I den la de fram förslag på hur läraryrket ska stärkas genom tydligare och mer skärpta krav på behörighet samt att denna behörighet ska visa sig genom en legitimation. Detta har nu blivit verklighet, då legitimation är ett krav för att bli tillsvidareanställd som lärare (Skolverket, 2015a).

Som en följd av detta blomrade den offentliga debatten upp om vilka åtgärder vi måste ta för att höja skolan och skolresultaten och att förbättra skolan. En som var starkt kritisk till dåvarande skolpolitik var Gustav Fridolin, nuvarande utbildningsminister och tidigare i opposition, menade att den svenska skolan var i kris och presenterade flertalet punkter där skolan kunde bli bättre (Fridolin, 2014). De viktigaste punkterna som Fridolin listar behandlar lärarlöner, att stärka elevers lust att lära samt sträva mot en mer jämlik skola. Dåvarande utbildningsminister Jan Björklund är rak i sin åsikt att mer behövde göras och konstaterade att den svenska skolan underpresterade (Werner, 2014). Björklund menar att "fem års universitetsstudier måste löna sig" för lärare. Skolan måste bli bättre enligt Björklund och säger att "det är mycket kvar att göra. Vi är på rätt spår, men det krävs uthållighet". Björklund nämner lärarlegitimationen, betyg från årskurs 4 och höjda lärarlöner som utvecklingsområden. I DN har två debattartiklar publicerats där den ena skriven av Hans Bergström, fd chefredaktör på DN och engagerad i skolfrågor, pekar på att reformer på sent 60-tal gjorde att lärares och rektorers auktoritet, löner och status sänktes (Bergström 2012). Den andra artikeln skriven av Jonas Vlachos (2010), docent i nationalekonomi och forskar kring utbildningsfrågor, menar att lärarlegitimationen är en orsak till sänkt status bland lärare då den kommer att innebära ytterligare administrativa uppgifter snarare än att stärka professionen.

Lennart Svensson & Ylva Ulfsson Eriksson har gjort en studie (2009) där de rangordnat olika yrken utifrån status och jämfört detta med en undersökning gjord på 50-talet. I deras studie använder de sig därför av allmänhetens uppfattning av status för att göra sin jämförelse. Det får konsekvensen att listorna de presenterar speglar samhällets uppfattning av status, snarare än en vetenskaplig definition av status. I deras jämförelse placerar sig *lärare* på plats 3 av 25 år 1958 jämfört med 2002 då vi finner *gymnasielärare* på plats 44 av 100. Svensson & Ulfsson Eriksson ser ingen explicit orsak till varför läraryrket tappat i status, men anger att möjliga ”förklaringar till försämringen av läraryrkets status kan exempelvis vara förändringar i utbildningen, yrkets löneutveckling över tid eller ett ökat omsorgsansvar i lärargärningen” (ibid: 37). Bakomliggande faktorer till vad som ger ett yrke hög eller låg status är enligt Svensson & Ulfsson Eriksson hög lön och lång utbildning, exempelvis ambassadör som är placerad på första plats i deras undersökning 2002. Läraryrket däremot kräver lång utbildning men ger inte lika hög lön och hamnar därför i mittensskiktet av undersökningen. De som hamnar längst ner är yrken som varken kräver utbildning eller har hög lön och som oftast domineras av något av könen, exempelvis vaktmästare eller undersköterska.

Dessa artiklar och studier visar att allmänhetens tilltro till skolan och läraryrket inte är lika god som den en gång var. Läraryrket har gått från att vara ett yrke med hög status i allmänhetens ögon till att bli ett yrke med låg status. Den allmänna diskursen har genomgått ett paradigmskifte där skolan (och läraryrket) numer ses som något som behöver förbättras.

Brynolf, Carlström, Svensson & Wersäll skriver i boken *Läraryrkets många ansikten* (2009) att lärare ofta får höra att läraryrket har låg status. De menar att undervisningen blir bättre om glädjen till arbetet ökar samtidigt som självförtroendet blir bättre, och vilket de menar uppnås genom ökad yrkesstatus. Det är därför av intresse att undersöka hur lärare själva upplever yrkesstatus och vilka konsekvenser olika faktorer har på dessa upplevelser. Jag kommer i denna studie att rikta in mig på gymnasiet då det är där jag själv kommer vara yrkesverksam.

2 Litteratur

2.1 Statusbegreppet

Det är svårt att hitta en entydig definition på begreppet status. Därför kommer jag i följande avsnitt att prestera en antal ingångar i statusbegreppet för att sedan presentera en tolkning av hur begreppet kommer att användas.

Svensson & Ulfsson Eriksson menar i sin studie att ”med status avses en samhällelig värdering av individer eller kollektiv, och i detta sammanhang handlar det om status som är knuten till positioner, skilt från individer” (2009: 15). De tar statusbegreppet vidare och menar status inom svenskan ofta sätts synonymt med prestige. Status finns endast i jämförelser, aldrig ensamt. Det är i relationen mellan yrken som avgör om det yrket har hög eller låg status, där de lyfter fram en jämförelse mellan läkare (hög) och undersköterska (låg). Ytterligare en aspekt de lyfter fram är att statusbegreppet verkar vara stabilt över tid, vilket andra forskare också visat (Treiman, 1977. Nakao & Treas, 1994), även om de främst samlat data från utvecklade västländer. Deras antaganden bygger på att samhället kräver vissa funktioner för att fungera, där de viktigaste funktionerna som vård, styrning (parlament) och utbildning oftast har hög status. Dessa studier är något gamla, men de resultat som Svensson & Ulfsson Eriksson presenterar visar att studierna fortfarande har relevans.

Sofia Persson diskuterar läraryrkets status i sin avhandling *Läraryrkets uppkomst och förändring* (2008) och menar att både kön och social klass har betydelse för status. Persson visar att lönen skiljer sig åt mellan könen över tid, samtidigt som hon också påvisar att möjligheterna till karriär sett olika ut beroende på kön, då vissa tjänster kunde sökas av enbart det ena könet. Genom dessa orättvisor skapades under tidigt 1900-tal flera olika organisationer med olika intresseområden som fokuserade enbart på folkskollärarinnor, manliga folkskollärare och småskollärarinnor och lärarkåren blev därmed en splittrad yrkesgrupp. Denna uppdelning lever i viss mån kvar än då det är olika utbildningar, behörighetskrav och legitimationer (Skolverket, 2015b). Inom yrket blev statusen ojämnt fördelad. Något som ledde till att allmänheten uppfattade läraryrket som en splittrad

yrkesgrupp och därmed påverkades allmänhetens syn på läraryrkets status; ”Föreställningar om och värderingen av läraryrket är också väsentliga för att förstå lärares villkor och yrkesprojekt” (Persson, 2008: 79). Persson berör alltså det som Svensson & Ulfsson Eriksson visar: att allmänhetens syn på yrket påverkar status (Svensson & Ulfsson Eriksson, 2009).

Lärarnas riksförbund, LR, har publicerat en undersökning som diskuterar vilka som söker till lärare och varför. Det är en undersökning gjord bland studenter på lärar-, jurist-, läkar- och socionomprogrammen och ställer frågan om deras val av utbildning. LR kommer fram till att faktorer som gör att studenter valt bort lärarprogrammet är låg lön och dålig arbetsmiljö (LR 2008). LR finner heller inte någon ”enhetslärare”, som de vill kalla det, utan ser många olika anledningar till varför studenterna väljer att bli lärare. Det är det personliga inre valet som driver lärare, inte någon specifik egenskap i läraryrket som lockar.

2.1.1 Yrkesstatus

Status är en värdering av positioner i samhället (Svensson & Ulfsson Eriksson, 2009). Yrkesstatus skiljer sig från status genom att istället för att undersöka individer så är yrken som är objektet som undersöks. Forskning som bedrivs om yrkesstatus har därmed utgångspunkt i människors uppfattningar om yrken och hur dessa yrken positionerar sig i samhället i jämförelse med andra yrken. Både status och yrkesstatus är i grunden subjektiva uppfattningar, hävdar Svensson & Ulfsson Eriksson att det bör rimligen finnas ett systematiskt mönster för hur den här värderingen går till, då den är såpass samstämmig bland allmänheten. Detta systematiska mönster ska jag nu försöka belysa ut genom att betrakta yrkesstatus från tre olika perspektiv.

2.2 Forskning om status

Paula Berntsson (2006) fokuserar i sin avhandling på vad Lärarförbundet har för professionaliseringsstrategier rörande status för förskolelärare. Dessa strategier går till stor del ut på att stärka förskolläraarnas position i utbildningssystemet jämfört med andra yrkesgrupper. Berntsson lyfter fram att i samtal med förskolelärare tycker de att deras fostrandearbete samt deras sociala kompetens i arbetet med barn är något som höjer

förskolläraernas status, men att detta inte uppmärksammas i tillräckligt hög utsträckning av Läraförbundet. Bertsson menar att kunskaper och förmågor som är framträdande främst bland kvinnodominerande yrken inte anses lika starka utan kallar det värdeiskriminering. Bertsson har ett tydligt genusperspektiv i sin avhandling och hittar starka samband för att denna värdeiskriminering beror på just att förskolläraryrket är kvinnodominerat, att kön spelar stor roll för status.

I en rapport gällande summativ bedömning argumenterar Paul Black, Christine Harrison, Jeremy Hodgen, Bethan Marshall och Natasha Serret (2011) för att externa prov, liknande de nationella prov vi har i Sverige, kan utgöra en potentiell fara för läraryrkets status. Rapporten behandlar ett projekt som genomfördes i England, ett projekt som reducerade antalet externa prov och tester och då i förlängningen även extern bedömning av dessa. Istället överlämnades ansvaret för prov och bedömning till lärarna, vilket enligt Black et al stärker läraryrkets position och status. Mer ansvar och tillit till professionen leder alltså till högre status. Detta leder till, visar Black et al, att både elever och föräldrar får ökat förtroende för läraryrket och de kompetenser som finns hos de enskilda lärarna. Projektet genomfördes på flera skolor och därför ser Black et al tendenser att den kollegiala gemenskapen inom läraryrket stärks, vilket de menar höjer statusen inom läraryrket då tilltro sätts till kollegorna. Vem som sätter betyg har alltså påverkan på status, och stärker därmed den svenska modellen att endast legitimerade lärare från och med 1 juli 2015 får sätta betyg och bedriva undervisning (Skolverket, 2015a).

Niklas Stenlås, universitetslektor inom historia, har skrivit en rapport om hur reformer inom skolan har påverkat läraryrket sedan sent 1980-tal. Reformerna är bland annat kommunaliseringen av skolan, införandet av friskolor och konkurrens mellan skolor samt mål- och resultatstyrning (Stenlås, 2009). Stenlås trycker hårt på att stora delar av lärarkåren var emot kommunaliseringen, men att motståndet inte bar frukt. Lärarkåren lyckades alltså inte stoppa reformen vilket Stenlås menar på att lärarna tappat makten över sin egen profession. Efter kommunaliseringen följde en rad andra reformer som även de bidrog till minskad autonomi och större kontroll utifrån. Stenlås är tydlig med att en skicklig och engagerad lärarkår krävs för att skolan ska fungera väl. Men då reformerna går emot lärarnas

intresse och önskan, finns all anledning att befara att engagemanget sjunker. När lärarna tappar makten över sin egen profession och utveckling, sjunker yrkesstatusen.

2.3 Tillskriven status

När vi bedömer yrken, utgår vi från personliga erfarenheter, fördomar, värderingar samt kulturella föreställningar. Denna bedömning kallar vi tillskriven status (Svensson & Ulfsdotter Eriksson, 2009). Enligt Rothman är tillskriven status det som skiljs ut som människors subjektiva uppfattningar av yrken (Rothman, 2002). Tillskriven status bestäms genom kulturella fenomen. Dessa fenomen kan vara svåra att isolera och mäta. Exempel på sådana fenomen kan vara kön eller respekt. Stor respekt för läraren ger högre tillskriven status. Men är det då respekt för läraryrket som helhet eller för den enskilde läraren? Människor utgår från egna erfarenheter och har de haft en respektingivande lärare tillskriver de därmed läraryrket hög status. Beslutet att tillskriva status grundar sig ytterst sällan på ren kunskap och fakta, utan har sin grund i kulturella föreställningar.

Rothman visar i sin studie att små barn gör en likställd rangordning av olika yrkens status som vuxna gör. Detta trots att små barn knappt har någon kunskap om de olika yrkena, utan utgår helt och hållet från den kontakt de haft med olika yrken genom egna upplevelser eller historier de hört. Barn skapar tidigt en hierarki för vad som är låg- respektive högstatusyrken. Barnen tar också till sig hur andra vuxna behandlar en viss yrkesgrupp, så skulle någon vara otrevlig mot en lärare så uppfattar barnet läraren som någon med lägre status än om läraren hade blivit behandlad med respekt av den äldre. Föräldrar har alltså en stor påverkan på hur barn tillskriver status (Rothman, 2002). Denna påverkan från föräldrarna minskar när barnet blir äldre och ersätts istället av media och andra informationskanaler. Kulturella skillnader innebär alltså skillnader i tillskriven status.

2.4 Förvärvad status

Om tillskriven status definieras med hjälp av kulturella föreställningar, får förvärvad status nästan ses som det motsatta. Förvärvad status består av objektiva mätbara yrkesegenskaper

såsom utbildning, lönenivå och arbetsuppgifter (Rothman, 2002). Något krasst går det att säga att yrket får den status det förtjänar (Svensson & Ulfsson, 2009). Det är i forskning, rapporter och undersökningar som den förvärvade statusen har sin utgångspunkt. Korrelationen mellan lönenivå, utbildningsnivå samt inflytande och yrkesstatus är mycket stark. Arbetsmarknaden ger en bra överblick över förvärvad status då det går att se löner, vem som är anställd på vilken tjänst och hur detta kopplas till utbildning och tidigare erfarenheter. Det krävs ingen subjektiv uppfattning om yrket för att tala förvärvad status, det räcker att se på fakta.

2.5 Status som professionalisering

Peter Lilja, universitetslektor i pedagogik, angriper yrkesstatus från ett annat håll. Han använder begreppet professionalisering. Ett begrepp som kan förklaras som en process för att ge ökad autonomi över ett kunskapsområde (Lilja, 2009). Genom att professionallisera ett yrke strävar yrkesgruppen mot monopol över kunskapsområdet för att stänga ute andra grupper för att skapa en professionell position. Är kunskapsområdet mer svåråtkomligt och eftertraktat blir expertkunskapen mer exklusiv, och därmed får yrket högre status.

Professionella yrken är i något avseende organiserade, relativt autonoma bärare och förmedlare av samhälleligt sanktionerade, abstrakta kunskapssystem som ger dem förmågan att utföra handlingar som uppfattas som svåra, skickliga och värdefulla av allmänheten/klienten.

(Brante 2009: 28).

Brante fyller i Lilja när han pratar om autonomi och kunskapssystem. Brante är dock tydlig med att det inte krävs en universitetsutbildning för att ett yrke ska kunna kallas profession. Det är kunskaperna i sig som är det viktiga, inte hur de är förvärvade. Status bestäms utifrån vad det är för kunskap. Men då kunskap ständigt förändras och nya idéer kommer varje dag, måste även professionen utvecklas och föras framåt. Svåra kunskaper som är bestående över tid ges därmed hög status. Men det krävs också att allmänheten har förtroende för professionen och kunskapssystemet. Kan en profession inte övertyga om sin egen expertis tappar den snabbt status och förtroende. Carola Aili, universitetslektor i pedagogik, följer samma linje som Brante och menar att yrkesstatus handlar "i första hand att ha ett stort

allmänt förtroende och det vinner man i dag om man har ett väl utvecklat kunskapssystem som gör att man är bra på att lösa problem och är i 'takt med tiden'.“ (Aili, 2009).

2.6 Sammanfattning teoretiskt ramverk

Status avser en samhällelig värdering av positioner eller kollektiv, skilt från personer. Yrkesstatus utgår från dessa värderingar rörande ett specifikt yrke. Yrkesstatus kan därifrån ses utifrån tre olika ingångar; tillskriven, förvärvad samt som profession. Som litteraturen har visat är det svårt att dra gränser för var den ena ingången slutar och den andra börjar, varför dessa tre ingångar ej kan ses som slutna, utan flyter in i varandra. Tillsammans bildar de dock en helhet som beskriver yrkesstatus. Tillskriven status handlar om hur andra ser på ett yrkesstatus, hur yrket betraktas av allmänheten och media. Förvärvad status är konkreta värden som lön, utbildning och arbetsförhållanden. Professionalisering betraktar status utifrån i vilken grad ett yrke har autonomi över sitt kunskapsområde. En hög grad av professionallisering innebär att yrket har exklusiv kunskap inom sitt yrkesområde. Utifrån dessa ingångar formulerade jag tre teman som genomgående i studien utgör grunden för att undersöka lärares upplevelser av yrkesstatus. Dessa tre teman är: Definition, Konsekvenser och Förändring. I temat *definition* utgår jag från lärarnas egna upplevelser om vad yrkesstatus innebär och knyter an till om status ses som främst tillskriven eller förvärvad samt hur professionalliserat läraryrket är. Tema *konsekvenser* fördjupar sig i konsekvenserna av hur öknings- eller sänkningar av yrkesstatus påverkar lärarnas upplevelser. Temat berör öknings- och sänkningar både av tillskriven och av förvärvad status. Tema *förändring* undersöker hur politiska förändringar, som till exempel lärarlegitimation och kommunaliseringen, påverkar lärarnas upplevelser av yrkesstatus. Detta tema är starkt sammankopplat med status som profession då skolan (och läraryrket) baseras på en skollag och läroplan som är politiskt bestämd.

3 Syfte och frågeställning

Studien syftar till att undersöka hur lärare definierar yrkesstatus, vilka konsekvenser en ökad eller minskad yrkesstatus har på dessa upplevelser samt hur lärarna upplever att politiska förändringar påverkar deras yrkesstatus. Målsättningen är att jag som som blivande gymnasielärare ska bli medveten om hur yrkesstatus kan påverka den professionella yrkesutövningen.

Jag kommer vidare att använda "lärarna" när jag refererar till mina fem informanter och "lärarkåren" när jag menar lärare som yrkesgrupp.

Studien utgår från följande frågeställning:

- Hur definierar lärarna yrkesstatus?
- Hur upplever lärarna konsekvenserna av ökad/minskad yrkesstatus?
- Hur upplever lärarna att politiska förändringar påverkar deras yrkesstatus?

4. Metod

4.1 Genomförande

Metoden för denna studie är en kvalitativ semistrukturerad intervju. Enligt Alan Bryman (2002: 250) ligger tyngden i en kvalitativ studie på "en förståelse av den sociala verkligheten på grundval av hur deltagarna i en viss miljö tolkar denna verklighet". Jan Trost menar att en kvalitativ studie ska "försöka förstå människors sätt att resonera" (2005: 14). Även Steinar Kvale trycker på vikten att "förstå världen ur de intervjuades synvinkel" (1997: 9). För att ta reda på lärarnas uppfattningar är därmed denna metod bäst lämpad.

Under intervjuerna användes en intervjuguide (Bilaga 1) med semistrukturerade frågor. Utgångspunkten var ett fåtal öppna frågor baserade på mina tre teman, där jag kompletterade med följdfrågor för att kunna fördjupa mig ytterligare i olika svar för att få mer tydlighet eller

fler exempel (Kvale, 1997). På så sätt kunde jag försäkra mig om att jag fick svar på alla frågor och även förstått svaren rätt.

4.1.1 Urval

Jag har valt att göra en urvalsundersökning, med strategiskt- och bekvämlighetsurval (Stukát, 2005). Informanterna valdes efter verksamhetstid inom yrket och att de hade samhällskunskap som ett av sina ämnen, men även utifrån deras tillgänglighet för mig. Den besökta skolan är en gymnasieskola utanför Göteborg, med cirka 12 program och ett elevantal runt 1500. Gymnasieskolan är den enda i kommunen och har ett stort upptagningsområde. Med tanke på det geografiska läget och mängden elever på skolan går det inte att dra några slutsatser kring om det finns en viss typ av elev eller lärare på skolan, utan det är en stor kulturell mångfald representerad. På skolan träffade jag 5 lärare från olika arbetslag. Lärare 1 har arbetat i 19 år med samhällskunskap, humanistiska och estetiska ämnen. Lärare 2 har arbetat i 4 år med engelska och samhällskunskap. Lärare 3 har arbetat i 33 år med samhällskunskap och mediaämnen. Lärare 4 har arbetat i 34 år med samhällskunskap, sociologi samt psykologi. Och lärare 5 har arbetat i 6 år med mediaämnen och samhällskunskap. Det gav mig ett urval bestående av 5 lärare, 4 män och 1 kvinna, i åldrarna 32-62 och med en verksamhetstid som gymnasielärare mellan 4-34 år. Samtliga lärare har samhällskunskap som ett av sina ämnen och undervisar om samhällsförhållanden och hur det påverkar individer och grupper. Statusbegreppet tolkas här som en del av ett samhällsförhållande. Därför kan man anta att dessa lärare har en inblick i ämnet och kan därför på ett bra sätt diskutera statusbegreppet. Jag utgår alltså från en princip där de mest insatta lärarna får uttala sig, de med mest gynnsamma förhållanden relativt studiens syfte. Detta urval är gjort för att kunna visa på mönster och upplevelser kring yrkesstatus, utan att dra slutsatser kring hur dessa uppfattningar kan se ut med ett större urval (Stukát, 2005).

Informanterna fick i stor utsträckning bestämma tid och plats för intervjuerna, för att känna sig så hemma som möjligt. Följden blev att intervjuerna utfördes i informanternas arbetsrum, där vi kunde sitta ostörda i en miljö som kändes bekant för informanterna (Stukát, 2005). Alla intervjuer var cirka en halvtimme långa.

4.1.2 Bearbetning

Alla intervjuer transkriberades först och sedan lästes igenom. Under genomläsningen markerades relevanta stycken i kategorier baserade på mina tre teman. Detta går i linje med det Kvale säger, att “forskaren läser igenom utskriften och kategoriserar relevanta avsnitt” (2007: 159). Då studiens syfte och frågeställningar får sin formulering utifrån mina tre teman *definition*, *konsekvenser* och *förändringar*, var det dessa som fick utgöra kategorierna i kodningen. Resultatet presenteras utifrån dessa teman och analyseras därefter med hjälp av tidigare forskning och litteratur.

4.2 Metoddiskussion

Jag har intervjuat 5 gymnasielärare från endast en gymnasieskola, och kan därmed inte göra några som helst anspråk på generaliserbarhet, då dessa 5 inte kan anses vara representativt urval. Utan det studien kan svara på är alltså vad min urvalsgrupp har för upplevelser. Jag har genomfört en kvalitativ intervjustudie där syftet var att undersöka lärares upplevelser. Detta medför att reliabiliteten är hög (Stukát, 2005). Medvetenhet finns att informanterna kan ha varit påverkade av mig som intervjuare och att de vill “svara rätt” (Kvale, 2007). Utgångspunkten har varit att undersöka lärares upplevelser, vilket gör att oavsett hur “rätt” de svarat så får den upplevelsen anses vara god nog att analysera och tolka i relation till tidigare forskning. Därmed har studien också hög validitet, då metoden mäter det den ska mäta (Stukát, 2005).

I litteraturavsnittet framgår att yrkesstatus kan tolkas på många olika sätt och från flera olika vinklar, vilket leder till en bred definition. Min undersökning syftar till att undersöka lärares upplevelser om yrkesstatus. Jag har inte presenterat någon definition för lärarna innan jag genomfört intervjuerna. Det är istället lärarnas egna förståelse för begreppet yrkesstatus som utgör grunden i samtalen, då det är upplevelserna jag söker. Det kan därmed råda viss bristande begreppsvaliditet (Stukát, 2005), men då statusbegreppet till viss del utgörs av den allmänna uppfattningen, blir varje lärares uppfattning en del av begreppet. Därmed blir denna brist i begreppsvaliditeten närmast trivial.

Jag har i så stor utsträckning som möjligt försökt att återge citat som representerar informanternas upplevelser, för att göra en så transparent redovisning av resultatet som möjligt. Detta för att min egen tolkning av det som sägs inte ska vara avgörande, utan ska kunna granskas och värderas.

4.3 Etiska aspekter

Det finns fyra allmänna krav när det gäller det grundläggande individskyddet. Dessa krav är information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande (Vetenskapsrådet, 2002. Bryman, 2002). Jag har varit tydlig med syftet med intervjun, att intervjun var frivillig samt att informanterna när som helst kunde avbryta intervjun. Alla personuppgifter behandlas konfidentiellt och användas till den här studien. Jag stämde också av med informanterna att det var okej att spela in samtalet. Därmed tar jag hänsyn till dessa fyra krav och uppfyller de etiska råd och riktlinjer som finns.

5 Resultat

Resultatet kommer här att presenteras i tre avsnitt. I varje avsnitt presenteras resultatet av intervjuerna med lärarna. Avsnitten är kategoriserade efter mina tre teman som framkom i det teoretiska ramverket som också återfinns i studiens syfte och frågeställning. Varje avsnitt innehåller också en rad underrubriker för att lättare kunna urskilja hur lärarna har är uppbyggt.

5.1 Definition

Här presenteras resultatet av hur lärarna definierar yrkesstatus, uppdelat på fyra underrubriker.

5.1.1 Utbildning

Vad gäller utbildning i relation till yrkesstatus så lägger lärarna stor vikt vid utbildningens längd. Ju längre utbildning desto högre status. De pekar på att om saker är svåra, om det krävs mycket för att lära sig och förstå, då genererar det också högre status. Ett exempel som dök upp var en av de unga lärarna som även sa att expertis inom yrket, att man kan sin

bransch, och refererade till hantverkare som snickare eller elektriker, det gör också att man får man status. Detta är ju jobb som inte kräver en längre utbildning, men som ändå kan ses som högre i status än andra liknande jobb med likvärdig utbildning, som sophantering. De pratar här om att framförallt lärarna hamnar i ett slags mellanläge, tillsammans med t.ex. sjuksköterska som också kräver några år på högskola. I sjuksköterskefallet pratar man om att det inte är lika lång utbildning som för läkare, men man hittar inget att jämföra lärare med. Man värdesätter olika slags utbildning olika, som *lärare 4* sa ”Jag menar jag skulle inte våga gå till en läkare som inte har utbildning.” Men påpekar också att man kan som elev kan bli undervisad av en lärare som saknar utbildning.

5.1.2 Lön

Tillsammans med lång utbildning var det också lön som spelade in när det kom till att definiera status. Några av lärarna pratade om lön och status som något som gick hand i hand, och menade att så fort lönen höjs så höjs även statusen, och att ”hög status är ju ofta sammankopplat med hög inkomst” som *lärare 2* påpekade. Alla lärarna var dock överens om att lön till stor del utgör status, men att det är fler saker som spelar in.

5.1.3 Arbetsuppgifter

Även vad man ens sysslor på jobbet är påverkar ett yrkes status. Yrken med låg status kunde identifieras med sådant som någon annan egentligen kunde göra, till exempel städa eller hämta sopor. Bekvämlighetsyrken som gör att man kan lägga sin tid på annat, det var arbetsuppgifter som kännetecknade yrken med låg status. Att man också gör det man är utbildad till var en viktig punkt, där flera påpekade att inte bara lärarna har för mycket administration utan många yrkesgrupper och hela samhället i stort administrerar väldigt mycket. Är man inte utbildad administratör ska man inte administrera, eller om det nu rör sig om någon annan arbetsuppgift. Att man tar kompetent personal och ger de arbetsuppgifter de inte har kompetens till. Alltså vilka arbetsuppgifter man är befäst med. Ett exempel som *lärare 5* tog upp var att journalist kan ses som hög status då de har stor makt och inflytande, även om de inte kräver lång utbildning eller har hög lön. Men här påpekade *lärare 5* att journalist tappar i status då möjligheten till fast anställning är svag och menar på att även det ska vägas in i yrkesstatus.

5.1.4 Attityd

Vilken attityd allmänheten eller den man jobbar med/mot har mot yrket påverkar också yrkets status, där *lärare 4* sätter ord på attitydens påverkan på status.

Yrkesstatus, det är ju att man blir respekterad för den kunskap man har och att man blir respekterad runt omkring de som jobbar i skolan naturligtvis men också andra människor.

Här väger bemötandet mycket tyngre än vad utbildning eller lön gör.

En sak som flera tog upp var att om ett yrke ska få status, så måste det gå att mäta. Utbildning är svårt att mäta och därför tappar lärare status, medan läkare kan mäta hur många friska eller sjuka personer de har och jurister kan mäta om de har rätt eller fel i en tolkning av lagen. När man har den här osäkerheten på hur bra man egentligen utför sitt arbete, då försvinner också status.

Också att det är en skyddad yrkeskår, där legitimationer eller lång utbildning och hårda krav gör att man får vara en del av kåren, gör att allmänheten får en större respekt för yrket och därmed ökar även yrkesstatusen.

5.2 Konsekvenser

Här presenteras resultatet av hur lärarna upplever konsekvenser av en ökad respektive minskad yrkesstatus. Först presenteras konsekvenser av en ökning, följt av konsekvenserna för en minskning.

5.2.1 Ökad status

Det alla 5 lärarna var samstämmiga om, var att om lärarnas status skulle öka, då skulle man också få en större uppskattning för det jobb man gör, vilket skulle leda till att man gör ett bättre jobb, vilket i sin tur leder till bättre skolresultat. Man skulle inte heller åka på gliringar från andra som att ”ni har ju lov jämt” utan man skulle respektera lärarnas arbetssituation och kanske även ta reda på varför det ser ut som det gör. Detta skulle i sin tur även lyfta synen på kunskap och göra att man tog skolan och utbildning på större allvar, att det blir någonting viktigt. Läraren skulle inte då ifrågasättas hela tiden, ledningen skulle ta läraren i försvar om hen säger att en elev sprang ut från lektionen istället för att låta alla parter komma till tals och

berätta sin version. Man skulle lita på att läraren inte har något intresse av att ljuga utan att faktiskt berätta vad som händer. Man skulle från ledningens sida inte bara bry sig om skolpeng och göra föräldrarna nöjda, utan respektera lärarens yrkesroll och bedömning. Med ett annat fokus, där skolan som sagt är viktig, skulle även resultaten höjas då man lägger energi på det man är där för, undervisning och att lära sig.

Sen går det ju inte att förbise att en statusökning också skulle bidra till högre lön, vilket samtliga 5 lärare påpekade. Och också att man låter lärarna vara lärare, och lämnar över arbetsuppgifter där de ska vara. Man ska som lärare inte vara någon lätt form av sköterska eller kurator då man inte är utbildad till det, utan skulle lämna över de arbetsuppgifterna till de som kan sådant. Detta skulle i sin tur även höjas deras status då de också får syssla med vad de är där för.

5.2.2 Minskad status

Hade man å andra sidan minskat status ytterligare, och gjort situationen värre, så skulle man lite tvärtom se utbildning och kunskap som något helt oviktigt. Då skulle vem som helst kunna göra jobbet som lärare och då skulle utbildningen inte vara någonting värd. Man kan inte plocka in någon från gatan för att den är bra med barnen och därmed tro att den är en bra lärare, det hade enligt lärare 1 varit i likhet med att säga att någon som har rena rutor på sin buss är en bra busschaufför. Det är inte där kunskapen om yrket sitter. Man hade inte värderat det väsentliga något vidare. Skolan hade blivit ett irritationsmoment som kommit i vägen för allt annat man skulle vilja göra, i motsats till att ses som något viktigt och nyttigt.

En annan sak som lärarna tog upp var att det skrivs också väldigt negativt i media om skolan, att ”detta är inte bra”, ”såhär löser vi krisen” osv. Det är en nedåtgående spiral där man lägger krisen på skolan och därmed så minskar statusen, men när statusen minskar så ökar även krisen. Det är denna spiral man måste vända uppåt.

Och en samstämmighet bland lärarna påpekade också att löneutvecklingen hade dalat i samband med minskad status.

5.3 Förändringar

Här presenteras resultatet av hur lärarna upplever att politiska förändringar påverkar deras yrkesstatus. Resultatet är uppdelat i tre olika förändringar.

5.3.1 Legitimation/Karriär

Legitimationen togs emot med en blygsam optimism. Många tyckte att det var ett bra sätt att stärka lärarnas position och yrkesstatus, men då den inte riktigt har trätt i kraft än, det sker den 1:e juli 2015 enligt Skolverkets övergångsregler (Skolverket 2015), kunde lärarna inte riktigt ge en bra uppfattning om vad legitimationen riktigt innebär för deras yrkesstatus. Dock var de positiva till de ändringar som kommer att gälla, att man måste ha legitimation för att sätta betyg och bara kan bli tillsvidareanställd med legitimation. Men lärare 3 såg som det som ett sätt att slippa höja lönen och andra var som sagt tveksamma till hur dessa ändringar väl kommer att slå ut. Vad krävs till exempel för att bli av med legitimationen var en fråga som dök upp, medan andra sa att det bara ett nytt sätt att visa upp sin examen på då de tog bort introduktionsåret. Men blygsam optimism rådde bland samtliga.

Tittade man istället på karriärvägar och då främst förstelärare så var alla positiva även till denna reform. Samtliga tyckte att det var rätt väg att gå för läraryrket för att göra det attraktivare och exklusivare (ökad yrkesstatus), men att förstelärare i sig nu upplevde barnsjukdomar och befann sig i sin inkörningsperiod. Men om ett par år när man kan se effekterna var samtliga övertygade om att det skulle vara något positivt. Det är bara den här övergångsperioden då lärarkåren riskerar att delas upp i förste/sistelärare som kan skapa problem för yrkeskåren som sådan, men att detta löser sig med tid. Också efterlyste man tydligare riktlinjer för vem som blir förstelärare och på vilka grunder, och vad det sedan innebär. Det ska inte innebära extra administrativa uppgifter som det på denna skola hade lett till. Bra tanke, fel gjort försökte flera sammanfatta förstelärare som, men att det höjde status var samtliga överens om.

5.3.2 Kommunalisering/Fria skolvalet

Kommunaliseringen ser många av lärarna som en käpp i hjulet. Lärare 5 säger: ”något staten tycker är jätligt viktigt, det ser man till att ha full kontroll över”, och om staten då inte prioriterar utbildning och skola och ser det som viktigt, följer även samhällssynen med och

yrkesstatusen för lärarkåren sjunker tillsammans med skolans och utbildningens status. Lärare 3 hävdar att kommunen inte kan utbildning och därför inte passar som huvudman. Med en dålig huvudman får man inte heller någon respekt (eller status) från allmänheten. Problemet som flera tog upp var att kommunerna skyller på staten, staten skyller på kommunerna och det blir en pajkastning och det är inte bra för någon, vare sig för skolan som institution, för lärarkåren eller för eleverna.

Lärare 1 rapporterade om en kommun som satt upp som mål att 83% skulle nå fullständig gymnasiebehörighet, och att man var nöjda med det då det var det budgeten räckte till. Problemet var att ingen reagerade men om ett sjukhus gått ut och sagt att vi räknar med att endast 83% ska bli friska så trodde lärare 1 att det skulle bli ett uppror. Att kommunerna tillåts göra sådana här prioriteringar, att skolan inte är viktig, det är negativt för lärarkårens yrkesstatus. Alla var eniga om att skolan måste bli statlig igen.

Lärare 2 tog även upp det fria skolvalet och menade på att eleverna och föräldrarna nu ses som kunder man ska göra nöjda, att skolan söker sig till kunderna för att erbjuda ett utbud, snarare än att eleverna kommer med en efterfråga och försöker få den uppfylld. Allt ansvar läggs på skolorna och det är inte heller bra för lärarkårens yrkesstatus, att man ska vara till lags för annars försvinner eleverna.

5.3.3 Arbetsuppgifter/Administration

Alla var eniga om att administration till en viss del behövs, som att skriva betyg och omdömen och prata med elever och ha utvecklings- och föräldrasamtal. Detta för att det är nyttig information som elever och föräldrar har rätt till, men när det blir för mycket andra möten och administrativa arbetsuppgifter, då gröper man ur yrkesstatusen genom att låta utbildade lärare hålla på med saker man inte är utbildad till. Både lärare 3 påpekade ”Jag har inte sökt något jobb som administratör, jag har sökt jobb som undervisare.” och lärare 2 ”Om lärare verkligen bara fick fokusera på att göra det de kan och det de är bra på, så tror jag att resultaten skulle bli väldigt mycket bättre i skolan” så handlar det mycket om att låta lärare vara lärare. Lärare kan undervisa, och det är de de ska syssla med. Dessa förändringar som sker i samhället, men framförallt i skolan, med mer administration, bidrar till en lägre yrkesstatus.

Här togs även andra, egna, arbetsuppgifter upp, som att jaga rätt på elever som inte var på lektioner, vilket också gör att man inte ses som lärare utan som barnpassare. *Lärare 4* var nog

med att påpeka att det inte är samma sak att gå i skolan och komma in som lärare, det är en helt annan utsatthet som många inte tänker på. Det är en hel klass mot en ensam person, vilket inte många reflekterar över menar *lärare 4*. Det gör att allmänheten inte ser med respekt på läraren utan förväntar sig att denne ska göra alla dessa kringuppgifter också, men det är exakt detta som sänker yrkesstatus. Lärare ska göra det de får betalt för, annars kastar de bort sin kompetens.

6 Analys

Här följer min analys av resultatet i relation till tidigare forskning. Även analysen är kategoriserad efter de tre teman som arbetades fram i det teoretiska ramverket för att skapa en bättre överblick.

6.1 Definition

De lärare jag intervjuade var tydliga med att säga att utbildning är av stor vikt för yrkesstatus. Lång utbildning leder till hög status var något lärarna kunde enas kring. Detta stämmer väl överens med Svensson & Ulfsson (2009) studie, att lång utbildning och hög lön leder till hög status. Lärarna påtalade även samband åt andra hållet, det vill säga att kort eller ingen utbildning leder till låg status. Lärarna pratar alltså om förvärvat status. Jag fann det intressant att lärarna bara gav ett undantag till när lång utbildning ger hög status, vilket var sitt eget yrke, lärarkåren. I detta fall leder inte lång utbildning till hög status. Här kan jag utskönja en potentiell förklaring till lärarkårens låga yrkesstatus, att deras utbildning inte värdesätts tillräckligt. Lärarna uttrycker en känsla av att det snarare är vad man utbildar sig till, snarare än längden på utbildning som spelar roll. Något som Brante (2009) ger stöd till när han diskuterar profession. Det är kunskapen i sig som är det viktiga, inte hur den är förvärvat. Det hänger ihop med hur exklusiv kunskapen är. Om alla kommer in på utbildningen, som är fallet på lärarutbildningen, tappar utbildningen i värde oavsett om den är 1 år eller 5 år. Kunskapen måste vara exklusiv, inte tillgänglig för alla, för att räknas som hög status, alltså att yrkesgruppen har monopol på sitt kunskapsområde (Lilja, 2009. Brante, 2009). Är det svårt att komma in, kan de som kommer in ställa högre krav på utbildningen och därmed utforma ett eget kunskapssystem (Brante, 2009). Bättre kunskaper och större

yrkesskicklighet leder till att professionen stärks och därmed ökar statusen. Yrkesstatusen för lärare är alltså tillskriven snarare än förvärad då utbildningstiden inte väger tungt.

Lärare 5 lyfte journalist som ett högstatusyrke och kommenterade den korta utbildningstiden. I det fallet är det yrket i sig, eller makten som kommer med yrket, som bidrar till status snarare än kunskaperna eller utbildningen. Svensson & Ulfsson Eriksson (2009) visar på att utbildning spelar roll, men de säger inte något om hur stor roll den faktiskt har, bara att lång utbildning är viktigt för hög status.

Gällande lön är Svensson & Ulfsson Eriksson (2009), tillsammans med lärarna, överens om att lön och status går hand i hand. Lön verkar vara en väldigt stor del av status och dyker upp i andra ämnen hela tiden. Som lärare 3 sa i intervjun ”pengar är ju värde, värde kan man använda till vad som helst”, det är därför som lön, eller pengar, utgör en så stor del av vad folk ser som attraktivt och högstatus. I diskussionen kring lön blir status något förvärvat, och då löneutvecklingen för lärare visat sig vara sämre än för andra yrkesgrupper, blir lärares förvärvade yrkesstatus här låg.

Det är även viktigt för lärarna vad ens arbetsuppgifter innehåller, att man utför det arbete man är anställd för. Alltså att behålla exklusiviteten som Brante nämner (2009). Detta tillsammans med synen på vad man jobbar med (i det här fallet kunskap och utbildning) väger in i status. Rapporten från LR (2008) visade på att många studenter väljer bort läraryrket just pga arbetsmiljön och lönen. Studenter finner inte läraryrket attraktivt när de inser att de kan få bättre arbetsvillkor och bättre lön för ungefär lika lång utbildning på andra håll, som läkare eller jurist. Läraryrket har inte hunnit med i utvecklingen, och som Aili påtalade är det viktigt att “vara i tiden” (Aili, 1999) för att hänga med i utvecklingen och jobba för att bli ett högstatusyrke.

6.2 Konsekvenser

Det lärare lyfte fram som det viktiga, och som blev varandras motsatser, var att om statusen ökade så skulle även arbetsvillkoren förbättras, respekten för kunskap och utbildning skulle öka och även lönerna. Och detta skulle då försämrats/försvagas vid en statusminskning. Detta går hand i hand med vad Persson (2008) har kommit fram till, att i och med statusminskningen som skett de senaste 60 åren, har också lönerna sänkts och arbetsvillkoren försämrats (Svensson & Ulfsson Eriksson 2009). Persson vill lyfta fram de olika

organisationerna och förbunden som ofta strävade mot samma mål men med olika klientel inom lärarkåren. Hon belyser dock också det som lärarna i undersökningen mer pekar på, att det är viktigt att låta lärare vara lärare, att man är trygg i sitt yrke och kan utföra sina arbetsuppgifter som man är utbildad för (Persson, 2008. Brante, 2009). Här tror jag, som lärarna också var inne på, att en ökad status hade lett till en större respekt för vad man gör i skolan. Den tillskrivna statusen måste öka, alltså att den allmänna uppfattningen om läraryrket måste stärkas (Rothman, 2002). Om du slutade att tro på läkare och vården, hade du inte sökt hjälp om du blivit sjuk. Tilltro till skolan och till läraryrket behöver höjas. Lärarkåren behöver få makten över professionaliseringen och få monopol över kunskapssystemet och göra pedagogiken exklusiv. På så sätt hade lärarnas yrkesstatus kunnat öka.

6.3 Förändringar

Allt som skyddar och utvecklar läraryrket och gör det till en starkare profession var lärare för, även om det framfördes kritik på hur det hade genomförts. Men både förstelärare och legitimation var positiva reformer, då man ser att man gör yrket mer exklusivt. Den allmänna uppfattningen av förstelärare förväntar jag mig till en början bli en bättre än en "vanlig" lärare. På så sätt skulle den tillskrivna statusen höjas (Rothman, 2002), främst för förstelärare. Risken finns såklart att det bildas skiktningar inom yrket där förstelärare hamnar på ena sidan och de andra lärarna på andra sidan i en debatt. Här måste lärarkåren tillsammans vara starka, luta sig mot sin profession och professionallitet och ha tilltro till varandra som kollegor. En stark profession har hög status (Brante, 2009). Svensson & Ulfsson Eriksson menade på att "några tänkbara förklaringar till försämringen av läraryrkets status kan exempelvis vara förändringar i utbildningen, yrkets löneutveckling över tid eller ett ökat omsorgsansvar i lärargärningen" (2009:37). Här stämmer ju lärarnas uppfattning ganska väl överens, då det ökade omsorgsansvaret sågs som en nagel i ögat för lärarna. Det går att jämföra med att förskollärarna i Berntssons (2006) undersökning ville ha se det fostrande uppdraget som något positivt. En gräns för var förskollärarnas och gymnasielärarnas kunskapssystem verkar gå någonstans kring uppfostring och omsorg. Förskollärarna ser det uppdraget som något som borde ge högre förvärvad status medan gymnasieläsarna ser det tvärtom, att det minskar den förvärvade statusen. Lärarna belyste även andra arbetsuppgifter som hamnade utför

kunskapssystemet som att de inte fick arbeta med det de var utbildade till. Istället behöver lärare jaga rätt på elever och se till att de är på lektioner och även följa upp detta med administrativa uppgifter. Arbetsuppgifter blir allt annat än exklusiva och professionalliseringen minskar (Brante, 2009).

Löneutvecklingen berördes under varje fråga på det ena eller andra sättet. Till exempel hävdade lärare 3 att legitimationen används för att slippa höja lönerna, vilket stämmer överens med Svensson & Ulfsson i deras analys. Att försöka höja statusen genom politiska åtgärder, som i sin tur ökar den tillskrivna statusen. Istället för att gå på den något säkrare linjen med förvärvad status, där lön spelar stor roll (Rothman, 2002). Lärarna pekade också på kommunaliseringen som något dåligt och att rätt väg att gå är att centralisera skolan så att staten återtar ansvaret som huvudman, då staten ska ta hand om det som den tycker är viktigt. Det lärarna menar här är att det är styret som är fel, inte det faktum att lärarkårens synpunkter inte behandlas i tillräcklig grad. Lärarna var vid övergången till kommunaliseringen inte en stark yrkesgrupp, utan fick enkelt se sig besegrade. Något som vittnar om en svag profession samt en låg status (Brante, 2009. Rothman, 2002). Lärarna hade som synpunkt att om staten har kontrollen över skolan, ses skolan som något viktigare än att delegera ut ansvaret till kommunerna. Alltså att läraryrket ses som något väldigt viktigt då staten själva behöver ha kontroll. Detta hade förmodligen lett till en ökad förvärvad status (Rothman, 2002). Att ha staten som huvudman kanske skulle skapa en starkare gemenskap inom yrkeskåren och även göra så att förstelärare får en tydligare position i hierarkien då staten både utser, arbetsleder och betalar.

7 Slutsatser

Syftet med studien var att undersöka hur lärare definierar yrkesstatus, vilka konsekvenser en ökad eller minskad yrkesstatus har på dessa upplevelser samt hur lärarna upplever att politiska förändringar påverkar deras yrkesstatus. Här presenteras de slutsatser jag drar från min undersökning, utifrån mina tre teman. Jag har blivit väl medveten om att statusbegreppet är något som dagligen påverkar den professionella yrkesövningen.

7.1 Definition

Min slutsats är att lärarnas definition av yrkesstatus innefattar alla de tre ingångar som presenterades i teorin: tillskriven, förvärvad och profession. Lärarna menade att lönenivå och utbildningsnivå var viktigt, vilka är exempel på förvärvad status. Lärarna menade också att om yrket är erkänt och respekterat av samhället, får yrket hög status, alltså tillskriven status. Slutligen ser lärarna status som profession genom att påtala att det är viktigt vad man faktiskt utbildar sig till (kunskapssystemet) och att man utför de arbetsuppgifter som utbildningen är ämnad för.

7.2 Konsekvenser

Min slutsats av lärarnas upplevelser av konsekvenserna av ökad status är att läraryrket hade fått en ökad respekt av allmänheten. Läraren är en person som kan sitt yrke och utför sina arbetsuppgifter på ett professionellt sätt. Den tillskrivna statusen hade därmed ökat. Legitimationen är en faktor som spelar roll för den förvärvade yrkesstatusen. Med en legitimation i handen ser allmänhet, forskare och media att läraren faktiskt har den kunskap som krävs. Även om några av lärarna pratade om att legitimationen är en ursäkt för att inte höja lönerna, borde de vara lättare att få till en löneökning med högre status då dessa till stor del beror på varandra. En höjning av lönen skulle alltså ge en högre förvärvad status. Legitimationen visar också på att lärarna har monopol över kunskapsområdet, vilket medför en ökad status som professionallisering.

Konsekvenserna av en minskad status hade varit den raka motsatsen till ökad status.

7.3 Förändringar

Mina slutsatser av hur lärarna upplever att politiska förändringar påverkar deras yrkesstatus är att legitimation och förstelärare upplevs ha en positiv inverkan på status. Det är konkreta förändringar som gör att den både den förvärvade och den tillskrivna statusen ökar då lärare har ett papper eller en titel visa upp, som visar på att de besitter rätt kompetens och i förlängningen litar då allmänheten mer på lärare.

Lärarna upplevde att kommunaliseringen var något mindre bra. Skolan måste bli statlig igen, då något som staten tycker är viktigt borde den ha hand om, inte portionera ut till olika huvudmän som kommunerna och friskolecheferna. Om staten inte ser skolan som viktig, påverkar det också den allmänna uppfattningen om skolan, och därmed blir den tillskrivna statusen lägre.

Lärarna upplevde också att en del av arbetsuppgifterna bestod av uppfostran och att leta rätt på elever och få dem till lektionerna i tid. Att inte utföra de arbetsuppgifter lärarna anställts för är ett tecken på låg status genom professionallisering. Att lärarna måste uppfostra och hålla reda på elever tyder också på en låg tillskriven status, då eleverna inte har tillräcklig respekt för lärarna och skolan.

7.4 Förslag på vidare forskning

Då studien endast behandlar ett ytterst litet urval vore det av intresse att utöka urvalet och göra om studien. Alternativt att vända sig till andra grupper inom läraryrket, till exempel lärare inom yrkesprogram som kommer från arbetslivet. Eller att söka sig till andra lärare än de på gymnasiet. Hur ser det ut neråt i åldrarna eller på vuxenutbildningen? Hur skiljer sig deras uppfattningar jämfört med gymnasielärare?

En annan möjlig väg att gå vidare härifrån är att undersöka effekterna av legitimationen. Hur ser allmänheten på lärare idag jämfört med innan legitimationen? Har något hänt med lärares yrkesstatus? Detsamma gäller karriärmöjligheter i form av förstelärare. Hur har det slagit ut och hur har det påverkat yrkesstatus? Vad tycker eleverna? Ändras attityden bland allmänheten? Förändras den mediala bilden av skolan eller fortgår debatten med en skola i kris?

Referenslista

Aili, C. (1999): *Lärarna sänker själva sin status*. Pedagogiska magasinet, (2)

Bergström, H. (2012): *68-vinden blåste bort lärarnas auktoritet, status och löner*
<http://www.dn.se/debatt/68-vinden-blaste-bort-lararnas-auktoritet-status-och-loner/> (Hämtad: 2015-10-06).

Berntsson, P. (2006): *Läraryrket, förskollärare och statushöjande strategier. Ett könsperspektiv på professionalisering*. Göteborgs universitet.

Black, P., Harrison, C., Hodgen, J., Marshall, B., & Serret, N. (2011): *Can teachers' summative assessments produce dependable results and also enhance classroom learning?* Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 18:4, 451-469

Brante, T. (2009): *Vad är en profession? Teoretiska ansatser och definitioner*. Borås: Högskolan i Borås.

Bryman, A. (2002): *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi

Brynolf, M., Carlström, I., Svensson, K., & Wersäll, B. (2009): *Lärarkets många ansikten*. Stockholm: Liber AB.

Fridolin, G. (2014): *Så räddar vi skolan på 100 första dagarna*.
<http://www.aftonbladet.se/debatt/article18480154.ab> (Hämtad: 2015-10-06).

Kvale, S. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lilja, P. (2009): *Professionalism som statlig kontroll- och styrningsmekanism: utbildningsreformer och nya förutsättningar för läraryrket*
<http://muep.mah.se/handle/2043/8589> (Hämtad: 2015-10-06).

Lärarnas Riksförbund (2008): *Vem blir vad - och varför?*

<http://www.lr.se/opinionpaverkan/undersokningar/arkiv/vemblirvadochvarfor.5.15b211251268a18575180003650.html> (Hämtad: 2015-10-06).

Nakao, K. & Treas, J. (1994): *Updating Occupational Prestige and Socioeconomic Measures: How the New Measures Measure Up*. Sociological Methodology 24:1-72.

OECD (2012): *PISA 2012 Results in Focus: What 15-year-olds know and what they can do with what they know*.

<http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>

(Hämtad: 2015-10-06).

OECD (2009): *PISA 2009 key findings*.

<http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisa2009keyfindings.htm>

(Hämtad: 2015-10-06).

Persson, S. (2008): *Läraryrkets uppkomst och förändring : en sociologisk studie av lärares villkor, organisering och yrkesprojekt inom den grundläggande utbildningen i Sverige ca. 1800-2000*. Göteborgs universitet.

Rothman, R. (2002): *Inequality and Stratification. Race, class, and gender*. New Jersey: Prentice Hall

Skolverket (2015a): *Övergångsregler*

<http://www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/lararlegitimation/artikelarkiv/lararlegitimation-fran-1-juli-2015-1.240028> (Hämtad: 2015-10-06).

Skolverket (2015b): *Legitimation*

<http://www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/lararlegitimation/legitimation-1.237043> (Hämtad: 2015-10-06).

Stenlås, N (2009): *En kår i kläm*

<http://eso.expertgrupp.se/rapporter/20096-en-kar-i-klam-lararyrket-mellan-professionella-ideal-och-statliga-reformerideologier/> (Hämtad: 2015-10-06).

Stukát, S. (2005): *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

SOU (2008:52): *Legitimation och skärpta behörighetsregler*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer

Svensson, L. & Ulfsdotter Eriksson, Y. (2009): *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Göteborgs universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/19737/1/gupea_2077_19737_1.pdf (Hämtad: 2015-10-06).

Treiman, D. (1977): *Occupational Prestige in Comparative Perspective*. New York: Academic Press

Trost, J. (2005): *Kvalitativa intervjuer*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vlachos, J. (2010): *Legitimation kommer att sänka lärarkets status*

<http://www.dn.se/debatt/legitimation-kommer-att-sanka-lararyrkets-status/> (Hämtad: 2015-10-06).

Werner, M. (2014): *Jan Björklund är långt ifrån klar med skolan*

<http://www.sydsvenskan.se/val2014/jan-bjorklund-ar-langt-ifran-klar-med-skolan/> (Hämtad: 2015-10-06).

Bilagor

Bilaga 1 - Intervjuguide

Bakgrund

Ålder:

År i yrket:

År på skolan:

Ämneskombination:

Anledning till att bli lärare:

Tema 1: Definition

Hur skulle du definiera yrkesstatus? Vilka kriterier/värden passar in?

Vad är ett yrke med hög status enligt dig? Kännetecknen för det?

Pratar du själv om yrkesstatus med andra? Hur beskriver du då lärare i allmänhet och dig själv i synnerhet?

Tema 2: Konsekvenser

Har du själv upplevt en statusförändring inom dina år i yrket? På vilket sätt?

Lärares yrkesstatus har ju sjunkit de senaste 60 åren. Varför är det så tror du?

Vad tror du att en ökad yrkesstatus hade gjort för läraryrket? Vilka förändringar hade skett?

Vid en statushöjning: Vilka problem hade åtgärdats inom skolan? Vilka nya problem hade uppstått?

Tema 3: Förändring

Skolan är ju centralstyrd av politiker med skolplan och mycket de gör påverkar det dagliga arbetet. Senaste åren har ju förändringar i form av legitimation, nya karriärmöjligheter (förstelärare) och nu pratas det t.ex. att göra gymnasiet till obligatoriskt. Hur tror du att sådant här påverkar lärares yrkesstatus?

Mängden administrativt arbete nämns ofta i debatten som en stor börda. Hur ser du på det i relation till yrkesstatus?

Hur ser du på att bli sjuk med möjligheter till vikarie eller att ta igen lektionstid vid ett annat tillfälle? Finns det andra sätt att lösa det här på? Hur påverkar detta yrkesstatus?

Något annat som bidrar/inte bidrar till yrkesstatus du tycker vi inte berört?